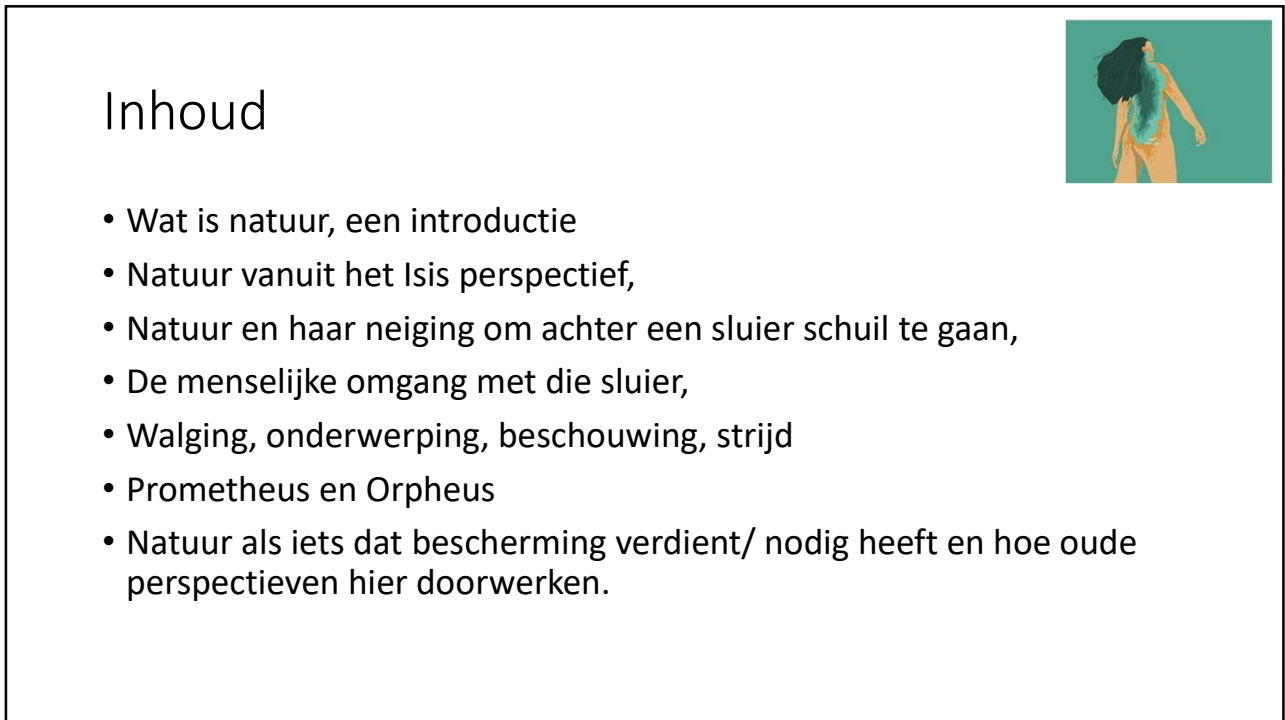

1

Inhoud

- Wat is natuur, een introductie
- Natuur vanuit het Isis perspectief,
- Natuur en haar neiging om achter een sluier schuil te gaan,
- De menselijke omgang met die sluier,
- Walging, onderwerping, beschouwing, strijd
- Prometheus en Orpheus
- Natuur als iets dat bescherming verdient/ nodig heeft en hoe oude perspectieven hier doorwerken.

2

Inhoud

De natuur is bepaald geen vergeten onderwerp in de filosofie. De vraag is alleen wat er bedoeld wordt met natuur. Wat opvalt is dat het begrip natuur dan weer mechanisch (Descartes) dan weer spiritueel (Rousseau) wordt ingevuld. Altijd is er een vacuüm waarin de relatie mens – natuur een lastige blijft. Zijn wij natuur of staan we er buiten?

Wat termen:

- **Natuur** betreft alles wat leeft en groeit, maar ook de anorganische natuur. De aarde en de kosmos. In engere zin gebruiken we het vaak voor wat wild is en niet in cultuur gebracht, maar dat is wat beter gedekt wordt door de term **natuurlijk**.
- **Natuurlijk** is dat waarop wij mensen geen invloed hebben uitgeoefend.
- **Onnatuurlijk gebruik van het natuurlijke** gaat over een groot deel van wat wij natuur noemen, de natuur die we wel beïnvloed hebben, parken, tuinen, genetische gemanipuleerde natuur en wijzelf mensen; met een reflexief vermogen die opgevoed worden in een cultuur.

3

Natuur en perspectieven

- Vandaag de dag is het gesprek waarin natuur aan de orde komt vaak een politiek debat over klimaat en stikstof, bewoonbaarheid en diversiteit en menselijk ingrijpen.
- De toon is zorgelijk en de oplossingen zijn van de doel-middel soort.
- De oplossingen zitten vaak in het zelfde perspectief als de bronnen van de problemen.
- Maar er is iets aan het veranderen.

4

5

Perspectieven op natuur*

- **Intrinsieke waarden**, waarbij de natuur waardevol is omwille van zichzelf. In deze visie krijgt de natuur haar eigen bestaansrecht, zonder dat ze van nut hoeft te zijn voor de mens. Landen als Ecuador hebben grondwettelijk erkende natuurrechten, die vaak nauw verweven zijn met het geven van rechtsbescherming aan inheemse volkeren voor hun grondgebied en culturele identiteit.
- **Instrumentele waarden**, waarbij gekeken wordt naar de gebruikswaarde van de natuur voor mensen. Wat heeft de natuur de mens te bieden en hoe kunnen we er het beste van maken? "We hebben de natuur nodig voor voedsel, vruchtbare grond, schoon water, bouwmaterialen en medicijnen."
- **Relationele waarden** Relationele waarden, ook vaak bioculturele waarden genoemd, zijn die waarden die bijdragen aan wederkerige relaties tussen mensen en de natuur, en tussen mensen onderling via de natuur - wat gedrag stimuleert zoals zorg, sociale binding, sociale identiteit en verantwoordelijkheid. Relationele waarden, zoals die van lokale gemeenschappen en inheemse volken, worden beschouwd als bijzonder belangrijk voor het mobiliseren van collectieve actie voor een wenselijke natuurtoekomst.

*Bron <https://www.wur.nl/nl/themas/biodiversiteit/verschillende-perspectieven-op-natuur.htm>

6

Natuur werd iets dat mensen moesten onderwerpen

- Nussbaum zegt in de breekbaarheid van het goede dat kwetsbaarheid onze menselijkheid definieert. De geschiedenis laat zien dat we daar van meet af aan weinig genoeg mee wensen te nemen.
- Al in het paradijs van Adam en Eva klinkt de orde door als het goede en de wildheid van buiten die orde is datgene wat mensen minder aangenaam vinden. Ook in het Gilgamesh epos zit dit element.
- Eenmaal buiten die veiligheid die door God of goden en hun kennis is geregeld, zijn mensen aan zichzelf overgelaten er vooral op uit om zich zo ver mogelijk van de natuur te verwijderen en de natuurlijke gang van zaken te herordenen.

7

Stratosferische aerosole injectie. Daarmee probeer je als het ware vulkanen na te bootsen. Je brengt op een gecontroleerde manier kleine stofdeeltjes in de atmosfeer met bijvoorbeeld raketten of ballonnen. Dat doe je op een hoogte van zo'n 25 kilometer. Die stofdeeltjes verspreiden zich rondom de aarde en gaan dan het zonlicht weerkaatsen."

Alternatief is **marine cloud brightening.**

Wolken creëren die ervoor zorgen dat er meer zonlicht wordt weerkaatst, waardoor minder warmte de aarde bereikt.

8

9

Natuur was ooit bron van spiritualiteit

- Tijdens mijn studie begon volgens de boeken bij de klassieke filosofie de rationaliteit waarmee mensen greep kregen op de wereld om hen heen. Maar als ik de oude denkers nu lees dan zie ik dat er ook veel spiritualiteit was in de vorm van contacten met priesteressen beïnvloeding door een daimon of muze.
- Wat opvalt is dat bijna alle teksten over de natuur ons mensen in een positie beschrijven dat we naar de natuur kijken en erover oordelen en vervolgens handelen. Stoïcijnen zeggen nog 'wat je niet kunt veranderen moet je accepteren', maar al snel blijkt er meer en meer binnen de menselijke macht te liggen. Gemoedsrust en vrijheid (om in te grijpen) lijkt in elkaars verlengde te liggen. Kennis en wijsheid horen bij de filosofie en kennis is mededeelbaar en herhaalbaar, wijsheid is ervaarbaar en persoonlijk.

10

De te onderwerpen natuur in de monotheïstische traditie

- Blom schrijft in *De Onderwerping* (2023) hoe de vertalingen van de Bijbel in diverse talen maakte dat de opdracht die God aan Adam en Eva geeft als ze het paradijs verlaten wordt tot 'onderwerp de aarde'. Blom ziet een verschil tussen monotheïstische mannelijke geloof en de daaraan vooraf gaande polytheïstische religies die meer leven met de wispelturigheid van de natuur. (Bom 2023,86-89)
- Maar hij laat ook zien dat als techniek eenmaal tot ontwikkeling komt dat ongeacht welke religie men aanhangt de daden vergelijkbaar zijn;
- Eerst roeien mensen de grote landdieren uit, dan is er een grote ontginning waarbij het landschap totaal verandert. Daarna hangt het van andere factoren af of de toegenomen macht mondiaal gaat uitbreiden of niet.

11

De geest over de materie

- Filosofie als liefde voor kennis en wijsheid heeft naast aandacht voor ingrijpen in de natuur ook veel aandacht gehad voor contemplatie. In het christendom wordt dat voortgezet. Tót Descartes (1596-1650) en Bacon (1561 – 1626) de wereld in tweeën deelden en ons mensen een geest toebedeelden in een verder mechanische rationeel te begrijpen wereld.
- Er ontstond in toenemende mate afkeer van de natuur. De walging over de stank, wildheid en irrationaliteit van de natuur buiten ons en in ons staat haaks op de zuiverheid en objectiviteit die nodig was voor het onderzoek dat de onderwerping van de natuur mogelijk moest maken.

12

13

Wie dicht bij de natuur staat moet oppassen

Toen de rationaliteit de greep op de natuur verstevigde vond er nog een andere beweging plaats; de onderwerping van wie met de natuur in contact bleef staan of daarvan verdacht werd;

1. Vrouwen. Opvallend genoeg is het juist in de opleving van het rationele en zelfstandige denken van de renaissance dat de heksenjachten plaatsvinden.
2. Mensen van kleur. Deel van de literatuur over zwarte mensen beschrijft hen als dichter bij de natuur staand en daarmee ook wild en irrationeel. (Heart of Darkness van Conrad)
3. Inheemse volken die dicht bij de natuur leven en ermee communiceren worden ook vaak als primitief afgeschilderd.

Voor deze groepen geldt gedurende de Verlichting tot diep in de 20ste eeuw dat zij alleen in onderwerping of met begeleiding kunnen leven.

14

Eenheid met de natuur

Het is ingewikkeld om met de huidige stand van techniek en de aangeleerde houding van oordelen en ingrijpen terug te keren naar eenheid met de natuur.

Bennett (Vibrant matter) die uitgaat van levendige materie zegt alles is één en alles interacteert met elkaar. Om te oefenen om die zienswijze te ervaren kun je stil zijn in de natuur, mediteren of andere oefeningen doen. Bennett zegt we kunnen ook terugkeren naar antropomorfisering.

Kinderliteratuur is ook een bron van eenheid met de natuur, want mensen worden wel geboren in deze eenheid, maar leren het af. Doe je dat niet dan val je buiten de rede. (Het raadselachtige eiland Tove Jansson)

15

16